

Ett samtal med Bengt Wahlström, 83, ...

...hade jag den stora glädjen att få, en blåsig, snöig januaridag 2008. Bengt och hans hustru Margareta tog emot mig i deras hem i Lidköping. Bengt Wahlströms teologiska avhandling från 1951 hade stått oläst ganska länge bland de hymnologiska böckerna hemma. Vid nyårsaftonens middag blev jag varse att det kanske kunde vara möjligt att få ett samtal med honom om tillkomsten av 1695 års psalmbok. Gissa om jag slängde mig på telefonen!

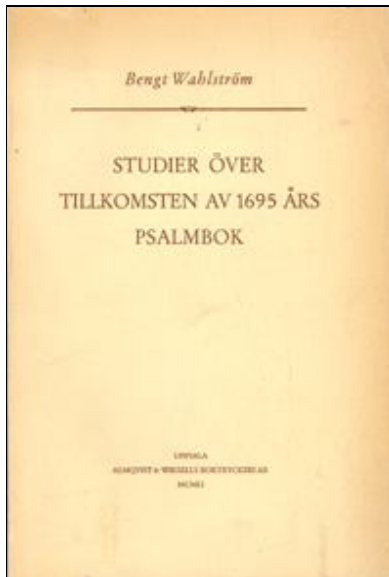
Nyårsdagen och den följande satt jag klistrad till långt in på nätterna vid avhandlingens knappa 300 sidor och dess fotnoter. Så spännande läsning! Äntligen fick jag en bättre bild av vad det var som skedde när en av kungen godkänd psalmbok som kom ur tryck 1694, drogs in och ersattes av en kortare upplaga som godkändes året efter, 1695.

Swedbergs frände med kritisk blick

För den som läst något ur båda versionerna av psalmböcker är det ganska lätt att instämna i Bengt Wahlströms sammanfattning om den refuserade psalmboken: "1694:an var väldigt modern för sin tid, men man måste medge att 1695:an blev väldigt slitstark i alla fall."

- Jag har en kritisk distans till Swedberg (han talade emot sig själv ibland, det framgår av avhandlingen, och överdrev somligt) men jag känner ett teologiskt frändskap med hans ledord "Vishet och mysterium", berättade Bengt Wahlström och menade att många har kanske överdrivit Swedbergs dragning åt det mystiska och lite väl mycket poängterat hans erfarenheter av Gudsupplevelser och änglar. Bengt menar att i grunden handlade Swedbergs mysticism om att vi människor inte behöver förstå allt, eller ha förklaringar på allt, att vi får nöja oss med att somligt är ett mysterium.

- Änglarna var viktiga för många. Även biskoparna som var emot Swedbergs psalmbok höll sig med änglar. Men dom hade nog inte så lätt att hantera Swedberg som var väldigt självständig och inte väjde för någon, konstaterar Bengt Wahlström.

Bengt Wahlström följer släktens tradition att bli jubeldoktor. Inte så särskilt många hinner leva 50 år från det man doktorerat och kan hyllas med en särskilt salut, men även hans farfar, Bengt Hjalmar Wahlström, hann bli jubeldoktor. Fadern hann dock aldrig uppleva ens doktorsexamen med den avhandling som tillägnades hans hustru, och Bengts moder, som med en omfattande arbetsinsats bistod Bengt i arbetet.

*I Psalm och sång - Studier tillägnade Emil Liedgren, 1959, skriver Bengt Wahlström om Jespers Swedbergs änglpsalmer under rubriken "Swedberg och änglarna".
(Klicka för större bilder)*

- Biskoparna var troligen rädda att "släppa någon djävul över bron" bara, framför allt gentemot de pietistiska strömningarna. Arndt och Scriver, vars verk fanns eller inspirerat flera av de nya texterna, kan sägas vara något förpietistiska, säger Bengt Wahlström. Senare kom Swedberg att försvara pietisternas fromhetsyn i viss mån.

Tillkomsten

Jesper Swedberg formulerade själv de regler som kom att gälla för psalmboksarbetet (1) och hans förslag till företal till utgåvan, som dock ratades av kungen, inleds med citat ur bibeln som borde kunnat rättfärdiga nymodigheter och förändringar: "Låten alt skie till förbättring" (1 Kor 14:26) och flertal bibelställen anges som belägg för psalmsångens betydelse i bibeln (2). Han fortsatte med att förklara att det genom kungens försorg var dags att skapa lite ordning bland psalmerna just för att eliminera psalmer som gått "emot trones rättesnöre" (3).

Vi kom aldrig att tala om, Bengt och jag, det märkliga med att just den psalm som torde vara en av de mest signifikanta Swedbergpsalmerna, och hans käraste (4), kom att refuseras totalt, hans egen "prästpsalm", nr 381. Den utsattes för den allra mesta kritiken av alla på grund av sitt innehåll (5). Aversioner mot psalmer som var skrivna "på författarens namn", så kallat akrostikon, gjorde kanske inte saken lättare (6). I själva verket är dess innehåll en slags varudeklaration över Swedbergs åsikter om prästrollen och gick till hårt angrepp mot "prästerliga olater" (7) (se psalmen nedan). Man skulle nästan kunna ana en ovilja att acceptera att alla präster inte var

Guds bästa barn, då heller. I kritiken mot psalmen sades från Visbys dåvarande domkapitel (konsistorium) att den kan "intet af alla präster rätt siungas" (8) men det framgår inte om man syftade på melodin eller dess innehåll. Swedberg publicerade psalmen i sin samling Sabbats Ro, "ther the aldrig mechta mönstra honom vt" (A).

Som tur är, får man väl nästan säga, slapp en annan psalm igenom med författarnamnet i begynnelsebokstäverna. 1695 års nr 302 "[Lof, prijs och tack sketigh, o Fader käre!](#)" (se psalmen nedan) är skriven 1633 (9) av biskopen i Strängnäs, [Laurentius Paulinus Gothus](#). Åtminstone sedan 1834 och in i våra dagar är det belagt att just de orden avslutat december månad i "[Den vanliga almanackan](#)" (med solens upp- och nedgång). Eftersom den försvann från 1819 års psalmbok torde strofen antingen funnits med ännu tidigare, eller att psalmen fortsatte att användas även sen den tagits bort.

Det framgår också av avhandlingen att den långvariga biskopsöverläggningen (2 okt - 9 dec 1695 (10)) för en grundlig översyn av Swedbergs psalmbok som följdes av nära 30 års fortsatta stridigheter, efter ytterligare några decennier möttes med rätt stor likgiltighet när frågan restes att släppa de indragna exemplaren för försäljning (11).

Orden och förändringar

Ett av de ord jag till förstone studsade något inför i psalmtexterna var den där återkommande "matken" som jag snart förstod var ordet för en mask. Bengt Wahlström berättar att förgängelsetanken - matken - var aktuell ständigt. Döden var så mycket närmare, både i vardagen och i gudstjänsterna.

- Swedberg var i sitt språk realistisk, mer barockinspirerad än pietistisk. Horatius talade om den bleka döden och Bellman gjorde det till lyrik. På samma sätt arbetade Swedberg, han gjorde själv eller samlade in andras lyriska texter om bibelns budskap, konstaterar Wahlström. I efterhand påtalar han också det faktum att ytterst lite material hämtades från den anglosaxiska sfären. Engelska psalmer hade inte hittat till Sverige.

Idag kan det synas besynnerligt hur biskoparna så uppenbart var rädda för ord hämtade ur de andliga visor som trots allt förekom hos ett folk som knappt kunde läsa. Man valde att stryka en hel psalm med motivering att den kompletterat bibelns text med "nu", det ansågs rent av närmast hädiskt mot bibeln som i sina egna ord bar den yttersta sanningen och inte fick förändras. (12)

Någon direkt orsak till varför Västerås biskopen Carolus Carlsson gick i täten för att kritisera den Swedbergiska psalmboken går inte att förklara. Att Karl XI (kung 1160-1697) hade en "oäkta" halvbror, Gustav, med samma efternamn torde inte ha med saken att göra. Det sägs att biskopen går igen i Västerås och med tanke på att stiftet med sina senare biskopar varit föregångare i kyrkans modernisering och nutidsorientering så kanske det inte är att undra på. Carolus Carlson förordade att man faktiskt inte behövde någon ny psalmbok alls och "inga förändringar mot tidigare psalmbok är önskvärda" (13). Varmed han syftade på "Upsalapsalmboken"

från 1645, vilken hade 186 psalmer (trots ett register med 182 psalmer). Enligt antagna riktlinjer för arbetet skulle en ny psalmbok definitivt inte innehålla fler nya än gamla psalmer (14). Swedbergs version rymde 482 (men 483 som sista nummer då nr 344 tappades bort i trycket). (15)

*Carolus Carlsson, biskop i Västerås stift 1680-1708.
Prästvigde Swedberg den 12 feb 1683 och kom att bli
den främste motståndaren till Swedbergs första psalmboksutgåva. (B)
Porträtt i biskopsgårdens sammanträdesrum.
Fotograferat efter stiftsstyrelsensammanträdet den 26 feb 2008.*

- Men visst var biskoparna rädda för de andliga visorna, man vågade inte riskera att föra ut orätta läror. Det som en gång varit tryckt och brukat kändes tryggare förmodligen, säger Bengt Wahlström.

Den rena läran, "trones renhet" (16) var viktigare än om psalmen ens var sångbar eller kunde kallas god lyrik. De psalmer som ströks ur Swedbergs urval påstods "brista i andakt" och vara "sammansatta till en konstmässig poesi, som gemene man icke kunde förstå, än mindre ha någon uppbyggelse av" (17).

Västeråsbiskopen Carolus Carlson menade att 1694 års psalmbok "hade föga att skaffa med den rena lutherska läran, men desto mer med pelagianism, katolicism och kalvinism" (18).

Psalmbokens roll

- Vi har varit ett "psalmbokskristet" land, säger Bengt Wahlström. Psalmboken med sin lyrik, även om den ibland var svårförståelig i de gamla psalmerna, var i alla fall enklare att förstå än bibeln för gemene man.

- Om en kristen hymn eller en andlig visa blir en psalm beror på av vem och var den sjungs. Det som min mormor sjöng i Fellingsbro av andliga visor är i mångt och mycket bearbetat till psalmer av idag. Många av renässansens andliga visor hamnade i modifierad form i psalmböckerna berättar han.

- Ta mormor Mina som exempel, hon föredrog att läsa psalmtexter före bibeln. Och hon var inte ensam att tycka att psalmerna var lättare att förstå och ta till sig, berättar Wahlström.

- Jag vet att hon "trätte" lite med en grannfru som var baptist och som menade att det var ju bibeln man skulle läsa. Fast då sa mormor att hon läste minsann både bönboken, epistlar och evangelietexterna i psalmboken också, minns Wahlström. Som de utvalda texter det är kan man säga att hon tog del av det bästa ur bibeln!

Vid närmare eftertanke minns han också hur modern ofta läste ur psalmboken för fadern när han var sjuk så länge. Mot slutet var det just psalmtexter som fick honom att bli riktigt närvarande. Ett minne jag delar med honom, då min egen gammelfaster låg för döden och jag sjöng Lina Sandells psalm "Blott en dag, ett ögonblick i sänder".

Både Spegel och Swedberg var klara över att "man genom siungande mycket lättare än genom läsande kan lära [psaltar-]psalmerna utantill" (19) och få var ens läskunniga långt innan ett allmänt skolväsende infördes i Sverige.

- Wallin menade att psalmboken var vademecum som ju betyder "följ med mig", berättar han.

Vi diskuterar olika slags psalmer och svårigheterna att systematisera dem bra. Bengt Wahlström tycker att mitt förslag att kalla dem "psalmkaraktärer" är ett ganska bra ord. Han säger att texterna i psalmerna ger och sätter färg på budskapet. Innehållet i psalmerna "bär kyrkoåret" säger han och förklarar hur kyrkoåret följer två olika linjer samtidigt, den liturgiska linjen och den själavårdande.

Dagens psalmer har nog Bengt Wahlström inte så värst mycket till övers för, även om han inte säger det i klartext. Vi konstaterar lätt att antalet verser i psalmerna krympt avsevärt och lyriken är fjärran vad den varit. "Det var ett stort pris att betala för ekumeniken när man splittrade psalmboken i två delar", säger han och fortsätter: "den har blivit varken det ena eller andra nu."

*Jesper Swedberg
i 1899 års praktupplaga
(Klicka för större bild)*

*Johan Olof Wallin
i 1899 års praktupplaga
(Klicka för större bild)*

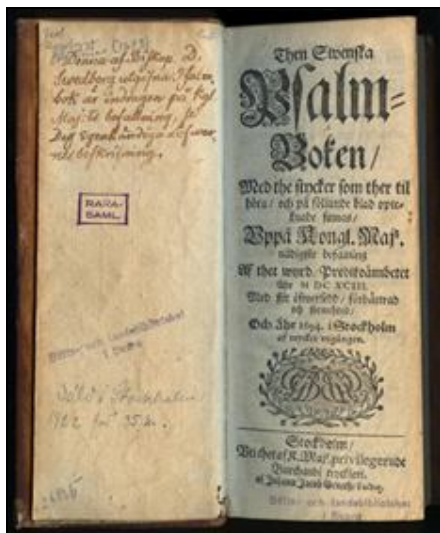
Swedbergs "tilltag"

En slående skillnad mellan de båda psalmböckerna är såväl stavningen som hanteringen av versala bokstäver för enskilda ord. Med biskoparnas översyn "återställdes ordningen" och det blev återigen versal bokstav för ord som Namn, Son, Lagh, Budh, Ord, Ansichte, Kyrckia osv och två versaler för HErre och JEsus. Swedberg genomförde konsekvent och grundligt (20) ett modernare skrivsätt och enklare interpunktion än det som biskoparna återställde. Men även Swedberg följde tidens stavningsregler av t.ex. ordet "oß", "oss", som mot slutet av 1700-talet ofta ändå skrevs "osz".

- Nog var han, som jag skriver, en "durkdriven affärsman"(21). Visst kan man undra hur han bar sig åt att få loss exemplar av den refuserade och beslagtagna psalmboken för transport till Amerika, men han väjde inte för någon och det framgår av hans brev till anhöriga att han inte drog sig för vissa friheter då han skriver "får du tio [psalmböcker] så ta femtio", säger Bengt Wahlström och minns uppenbarligen efter 55 år vissa citerade lydelse i avhandlingen.

Swedberg hävdar genom åren flera gånger att han finansierat trycket av 1694 års psalmbok samtidigt som han tidigare godkänt hur han ersattes för sin insats genom de avtal som hans tryckeri, Burchardi, kompensades för de böcker som hämtades. Han "tog till sig ett stort parti" (600! (22)) innan böckerna beslagtogs (23) och skickade dem med präster som for till Amerika. Han hävdade trots det flera år senare att han ville ha 100 exemplar som sitt arvode, som om han aldrig fått några exemplar eller arvode (24).

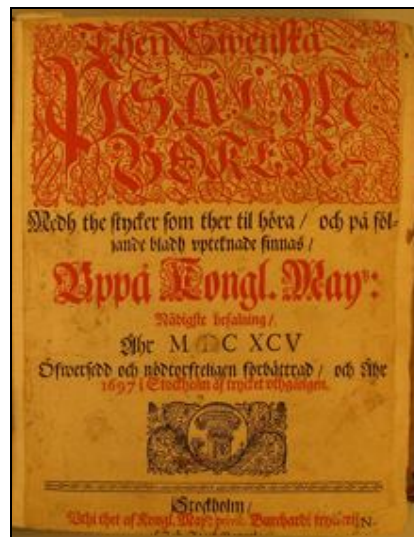
Bengt Wahlström och jag skrattar ganska gott åt att Swedberg även officiellt kom att kalla den nya psalmboken för "then nödtorfftiga" (25). Den presenteras just med orden "Öfwersedd och nödtorfteligen förbättrad/". Den bok han själv ansvarat för inleddes med orden "Med flit öfwersedd/ förbättrad och förmehrad/".

Sommaren 1694 blev Swedbergs psalmbok klar i tryck i flera olika upplagor (26). Februari året efter kom den första skriftliga kritiken (27). Swedberg var förberedd och hade redan i december påbörjat dokumentationen över dess tillkomst. Dagarna vid lucia året efter beslöts om indragningen av utgåvan (28). 1773 var beslaget hävt och resterande exemplar, i obundet skick, såldes efter inbindning (29).

Klicka på bilden för större format.

Bilden publicerad med varmt tack till [Skara Stifts- och Landsbibliotek](#), [Forskningsavdelningen](#).

1695 års psalmbok i kvartoformat för församlingarnas bruk var den första upplaga som kom att tryckas med melodier och blev klar först 1697 och distribuerades till församlingarna maj-oktober 1698 (30) utom Lund som dröjde tio år med att hämta sina exemplar då de dröjt med förhandsinbetalningen (31). Det är märkligt att det dröjde tio år eftersom det från 5 maj 1698 var "strängeligen förbjudet att sjunga andra psalmer" (32).

Det tycks av avhandlingen att döma som att tryckeriet faktiskt förhalade tryckningen av kvartoupplagan (33). Burchardis monopol på psalmboken var relaterat till när melodipsalmboken skulle vara färdig (34).

Vishet och mystik

- Som professorn i Uppsala förväntade sig att studenterna omgående skulle känna till hans drag av mystiker, är inte utan att jag själv vill bli omtalad, säger Bengt Wahlström när vi kommer in på hans livsgärning i stora drag. Men inte utan visheten, betonar han.

Vishet och mystik är också de två ledord från Swedberg som är rubriken för Wahlströms senaste arbete, som han kallar sitt sista därtill (men det har han trott att annat skulle bli tidigare). [Skara Stiftshistoriska sällskap](#) ska ge ut texten till det Swedbergsseminarium som genomförs i april. Jag får med mig ett korrektur-exemplar hem och hittar ett felstavat namn och ett "där" som ska vara "dör". Men mest slås jag av de två sista avsnitten.

Självklart blir jag särskilt glad åt att min egen favorit bland Swedbergs texter avrundar studien: Herre Signe du och Råde (se psalmen nedan). Som den parafras av välsignelsen (35) som den är passar den som avslutning i många hänseenden. Välsignelsen lysas ut mot slutet av våra gudstjänster med maning att Gud ger oss

frid, tröst och ljus i tillvaron. Som psalm är den än idag en lovsång att sjunga stående, och likt all lovsång uttryck för en känsla, en tro, en helhet.

Jag vet inte om det är avsiktligt eller slump, men Wahlström avslutar sin långa skriftliga gärning med att belysa Swedbergs syn på lusten och lustar (36):

*Var vin och älskog sköts, där finns båd lust och strid.
Sök så din lust och fröjd, att du har nöje och frid.*

För Jesper Swedberg var kropp, själ och tanke en helhet. Hunger av alla de slag sökte sin mättnad och där psaltaren kunde mätta den själsligt hungrande (37). Bengt Wahlström pustar ut och finner det "lättare att andas" när det som kan tas som moralism och prudentlighet förbyts i klarsyn i Swedbergs diktning (38):

*Beskydda mig din högra hand
Regera mig din Helge And
Att ingen lust och ingen sorg
Mig skilj från dig min fasta borg.*

Bengt säger i ett samtal lite senare att "lusten är en gudagåva". Det kommer också till uttryck när jag allra första gången talar med honom och säger att jag sannerligen bara är en amatör på området hymnologi och det känns lite förmätet att be honom avsätta en eftermiddag med mig. Varpå han omedelbart replikerar med att: "amatörer tycker jag mycket om, de älskar det dom gör, precis som ordets ursprung ur amore, älska". Så jag var absolut välkommen, som den amatör jag är.

Hälsan är på ålderns höst inte av det slaget att han rör sig så mycket utanför tomtens längre. Altanen är den "kommandobrygga" han beträder för att i egen takt få frisk luft och vanka fram och åter för att låta tankarna fara. Men till Rotaryträffarna kan ha ta sig då han får eskort och känner sig lugn i närvaro av flera läkare i sällskapet. "Husmorsgymnastiken" i en vanlig gudstjänst är inte så hälsosam när yrseln begränsar rörligheten, så till kyrkan går han inte längre. Men han ser fram emot att se sin studie i tryck och gläds åt att Jesper Swedbergs liv och gärning lever än och vi skiljs åt med uppmaningen att jag "bara måste" åka hem och läsa "Jesper Swedbergs lefwernes beskrifning" i den utgåva som Gunnar Wetterberg gjorde, för den är bäst!

*Lagom till Stiftshistoriska Sällskapets årsmöte och seminarium den 7 april 2008 om Jesper Swedberg kom antologin ut och presenterades av Bengt Wahlström och bokens redaktör Johnny Hagberg, sällskapets ordförande och präst i Järpås församling. (Klicka för större bild)
Foto: Katarina Kresak, [Nya Lidköpings-tidningen](#).*

Bilden publicerad, för denna sida om Bengt Wahlström, med varmt tack för tillstånd den 23 april 2008 från upphovsinnehavaren fotograf Katarina Kresak, Nya Lidköpings-Tidningen

Swedbergs "Prästpsalm"
Nr 381 i 1694 års psalmbok:

1. JEsu, tu min gode Herde,
Hör mig för tin bittra död;
Tä äst then som sielf mig lärde.
Tig åkalla i min nöd.
Jag åkallar tig, o Gud,
Thet jag giör vppå titt bud:
Och min bön i tron vtgiuter,
Then tu Jesu ei förskiuter.

2. Satter är jag til en herde,
Öfwer tin dyrt kiöpte hiord,
Then tu med thet högsta värde,
Hafwer löst på thenna jord.
Tu i största tolamod
Offrat hafwer lif och blod,
Frälst vhr vlfwens grymma käftar
At hon ther ei mehra häftar.

3. War, o Jesu, mig så blider,
At jag tina nåder får
Til at troligt alla tider,
Wachta, skiöta tina får.
Tu har sielf mig ther til satt,
Til at waka dag och natt,
Så at vlfwen ei får döda,
Något lamb thet jag bör föda.

4. Efter tu har sielf mig kallat,
Utan något mitt begiär,
Och tu hafwer mig befallat,
En församling, ther jag är:
Låt, o Jesu, aldrig mig
Så försynda mig mot tig,
At jagh skulle sielfwer löpa,
Mindre sådant kall mig kiöpa.

5. Dy jag wet hwad Skriften säger,
Hwilken intet liuga kan,
Thet jag alltid öfwerwäger,
Säger ock för hwarje man:
The Profpheter som här til
Löpa, Gud eij hafwa wil;
Hade thet rätt blefwit sände,
Wore Herrans folck omvände.

6. Bög, o Jesu, städsz mitt hierta
Til at föda så tin får,
Them tu frälste med stor smärta,
At jag alltid för them går;
At the aldrig måtte mig,

Finna på en ondan stig:
Men en sådan wandring föra,
At thet willigt rösten höra.

7. Elliest wet jag, store Herre,
Hwad för straff mig följa wil,
Om then större eller smärre
Skull' i onskon taga til,
Utaf thet han säge mig
Lefwa här förargelig.
Lätt mitt lius så altid skina
At thet lyser fåren tina.

8. Roligt sinne Herre gifwe,
At jagh alltid nöijer mig:
Hwad mig händer här i lifwe
Lämnar jag, o Gud, til tig.
Lär mig sökia ähran tin,
Aldrig sökia nyttan min.
Thet är mig then största ähra,
Korset kunna toligt bära.

9. Gif, o Jesu, när jag lærer,
Kraft och Anda til titt ord,
När jag arga här förfärrar,
At the komma til tin hiord;
När jag tröstar then är swag:
At thet wore titt behag,
Thet doch ingen måtte dödas,
Then mig gifwen är at födas.

Nr 413 i 1695 års psalmbok:

HErre signe tu och råde:
Och beware nu oss wäl !
HErre titt Ansicht i nåde
Lyse alltid för wår siäl !
HErre Gudh titt Ansicht wänd
Och tin frijd oss alloo sänd !
O Gudh Fader, Son och Ande
Tigh ske prijs i allo lande !

Nr 302 i 1695 års psalmbok:

1. Lof, prijs och tack ske tigh, o Fader kärel!
Berömligt är tins Gudoms Namn och ähre,
Som sigh sträcker öfwer jordenes kretz,
Öfwer Himlar och stiernor alleledz.

2. På hwad sätt skal jagh titt helga Namn
prisa,

För then stora nådh tu migh haar bewisat?
Titt belät är jagh och tin händers werck:
Min Gudh migh til alt godt ledsag och
stärck.

3. Af synd och dödth hafwer tu migh
förlossat;
Diefwulens macht och hufwud
sönderkrossat;
Them nådh och frijd uprättat wäldelig,
Som Christi dödth medh troon tilägna sikh.

4. Utan förtienst af blotta gunst och nåde,
År jagh beskyddad worden för all wåde,
Min hela lifstijd in til thenna stund:
Migh hädanåth bewar´ Herr sammalund.

5. Låt migh tilfrijdz all feel och brister mina
För Christi skull, af stora mildhet tina:
Gif at jagh här i sann botfärdighet,
Tigh tienå må, och ther i ewighet.

6. Från titt Ord at jagh mig aldrig wänder,
Förlån tin nådh: thet mig allena länder
Til salighet, tröst och een ewig frögd,
Then jagh förwäntar i tin Himmels högd.

7. Näst all wälfärd, mitt kall och wandringz
möda
Jagh tigh befaller; styrck migh in til döda,
Tino Namne til prijs i ewighet,
Migh och minom nästa til salighet.

8. Uprätt migh, Gudh, uhr mina fienders
händer,
Gif at på theras hudwud eij må lända
Then skam och blygd som the margfallelig.
Utan orsak hafwa tilskyndat migh.

9. Sänd Änglar tin, som uppå mina wägar
Beskräma migh, så at min fiend må säija:
O! huru säll är then som fruchtar Gudh,
Och sikh håller in til hans helga Budh.

10. Godt modh förlån, o Gudh och Fader
käre!
Til at uthsprida tins Namns lof och ähre,
Som sikh sträcker öfwer jordenes kretz,
Öfwer Himlar och stiernor alleledz.

11. Söder och norr, och in til weldsens ände,
Alt folck som uthaf Christo warda nämnde,
Hembäre honom lof så innerlig,
Här och sedan medh frögd ewinnerlig.

302. Lof, pris och tack skie Tig. G. PAULINUS.
I The fremsta wersarnas bokstäfwer är Auctorens
namn innefattadt således, at L. v. 1 merker
Laurentius; ifrån then 2. til then 9. läses Paulinus.
och G. v. 10. samt S. v. 11. betyder Gothus. I the
gamla Psalm-Bökerna står thenna Öfwerskrift: För
hela Lifstidens nödtorfter, siunges med Lobwassers
8. Psalmes noter. Alt thet som D. Sv. har corrigerat,
blef til minsta delen bestående, tå Censores gingo
Psalmen igenom, hwilke honom i sitt förra fick
återstelte.
(Högmarck, L., 1736, s 91)

Se not i texten ovan.

Bibliografi:

Av Bengt Wahlströms skriftliga produktion kan nämnas följande böcker, uppsatser och artiklar:

(med länkar till sökdatabaserna [Libris](#) & [Regina](#))

Barnet är mannens fader: "Edsleskogs prästgård berättar". *Karlstads stiftsbok, 1995-96.*
ISSN 0280-0705. [Libris](#).

Biblisk historia i karolinernas psalmbok. *Karlstads stiftsbok, 1952, sid 26ff.*

Biskop Rudeens allhelgonapsalm. *Svenskt gudstjänstliv, 1950.* [Libris](#)

Blå rockar och svarta kappor. *Skara stift genom 1000 år, 1999.* ISBN 91-630-9446-0.
[Libris](#)

Christina Juliana Oxenstjernas andliga visa. *Svenskt gudstjänstliv, 1951.*

Den första rebellen mot Uppsala-psalmboken. *Svenskt gudstjänstliv, 1959.*

Den gammaltestamentliga förföljelsemotivet i uppländsk miljö. *Svenskt gudstjänstliv, 1953.*

Den Helige Ande i psalm och dikt. *Julhälsningar till församlingarna i Skara stift, 1975 sid 33ff.*

Dryckeskämpars baneman och döendes tröstare. *Karlstads stiftsbok, 1953, sid 35ff.*

Den swedbergiska prinspsalmboken. *Svenskt gudstjänstliv, 1953.*

En karolinsk sabbatsprocess. *Karolinska förbundets årsskrift, 1958.* [Libris](#)

En nationell botpsalm från stora ofredens år. *Svenskt gudstjänstliv, 1952.*

En politisk bönepsalm från Brunsbo år 1711. *Karolinska förbundets årsskrift, 1956.*

En ungdomens psalmbok från år 1648. *Svenskt gudstjänstliv, 1957.*

Ett bidrag till den andliga psalmdiktningens historia under karolinska tiden.
Svenskt gudstjänstliv, 1951.

Ett bidrag till dialogpsalmens historia. *Svenskt gudstjänstliv, 1951.*

Gillespatronen S:t Nicolaus och Skara Stift. *Julhälsningar till församlingarna i Skara stift, 1964 sid 35ff.* [Libris](#).

Greven som tänkte på franska (om Hamilton på Blomberg). *Västgötalitteratur Årsskrift, 2003.* Dottern Ewa kompletterade i samma skrift med "Elden under ytan".

Gunnar Wennerberg och den inomkyrkliga väckelsen. *Gunnar Wennerberg ur Skara stiftshistoriska sällsk. Skriftserien nr 5, 2001. ISBN 91-631-1278-7. [Libris](#).*

Herde och Husbonde – Jesper Swedbergs tillfällighetsdikter till Karl XII. *Karolinska förbundets årsskrift, 1955. [Libris](#) & [Regina](#).*

Himladrottningens nycklar i Husaby - glimtar ur Mariafromhetens historia. *Hielp Maria : en bok om biskop Brynolf Gerlaksson, 2005. [Libris](#).*

Himmelska härskaror - reskamrater på pilgrimsvägen : Swedberg, Swedenborg och änglarna. *Vetenskap, mystik och religion : den mångdimensionelle Emanuel Swedenborg, 2000. 91-85980-26-9. [Libris](#).*

Hymnologica Petersiana. En presentation av kyrkoherde Knut Peters hymnologiska kvarlåtenskap. *Svenskt gudstjänstliv, 1951.*

I begynnelsen - Äktenskapet hos s.k. primitiva folk. *Julhälsningar till församlingarna i Skara stift, 1965 sid 31ff.*

I Herrens tempelgårdar. *Karlstads stifts julbok, 1955 sid 17ff. [Libris](#).*

Jag kommer av ett brusand' hav : Magnus Gabriel de la Gardie som religiös personlighet och psalmdiktare, 1977. [Libris](#) & [Regina](#).

Jesper Swedberg, ett 250-årsminne. *Föredrag hållna i Skara den 27 juli 1985, medförfattare Robert Murray. [Libris](#).*

Jesper Swedbergs methodus concionandi "vti ett stort konunga hoff". *Karolinska förbundets årsskrift, 1957.*

Johann JacobLeibnitz och Güldene Äpfel in Silbernen Schalen – Ett bidrag till kännedom om den arndtinfluerade asketiken. *Kyrkohistorisk årsskrift, 1954. [Libris](#).*

Johannes Gillby, dalsländsk diktarpöfil. *Dalslands Fornminnes- och Hembygdsförbunds årsbok, 1956. [Libris](#).*

Karl XII änglar. *Karolinska förbundets årsskrift, 1960.*

Karlstad stifts herdaminne från medeltiden till våra dagar, del I-V, red Anders Edestam, publicerat flera texter 1951-1959.

Kyrkan och företagsdemokratin – en presentation av den s.k gullspångsmodellen. *Julhälsningar till församlingarna i Skara stift, 1966 sid 17ff. [Libris](#).*

Kyrkan, skolans moder. *Skara stift genom 1000 år, 1999. ISBN 91-630-9446-0. [Libris](#).*

Lidköping i gränsfrejderernas tidevarv. *Mellan bronssköld och Jas-plan, 1996. ISBN 91-88048-10-1. [Libris](#).*

Lidköpingsbygden, Skriftserie från S:t Nicolai Gille. [Regina \(1950-1975\)](#)

1957 **En black om foten.**

1958 **Arvet från Magnus Gabriel, en meditation.**

1959 Västergötland och Dal.
1960 Vänern vårt öde.
1961 Det våta elementet.
1962 Korn och säd.
1963 Mina drömmars stad.
1964 Lärdomens kart.
1965 Trollkarl och präst.
1966 Det spökar på Vänern.
1967 Vad är kaffe?
1968 Stadens löjtnant.
1969 Det sprängda gränsernas stad.
1970 Tankar på ett stort torg.
1970 Inför stadens 300-års jubileum.
1971 Från Bograngen till Lidköping.
1971 Värmlandskavaljeren som blev Lidköpingspatriot.
1972 Kornknarren på Margretelund.
1972 En vemodig hyllning i efterskott.
1973 Strandens människa.
1974 Mitt hjärtas sommarsång.
1975 I den Svarta Oxens tecken.
1976 Vespervandringar.
1977 En Kinnekulleres resa för snart 200 år sedan.
1978 Apotekaren som stod i blöt vid Våern.
1979 En höstvandring på Kinnekulle.
1980 Tacka vill jag turkarna.
1980 Minnen och funderingar kring en glad visa.
1981 Jubileum med Jesper.
1982 Under kastanjernas bloss.
1983 Somrar på Blomberg.
1984 Att växa på rot.
1984 Tankar på hembygden, tradition och arv, år och hembygdens dag
1984.
1985 Gammal kärlek rostar aldrig.
1986 Döden och ädlingen - Greve Magnus 1686-1986.
1987 Social satir i Brunsbiskopens språklära.
1988 Porträtt av Läckös byggherre- parisstudent och helgonbiskop.
1989 Tankar inför ett 40- års jubileum.
1990 Första julen hemifrån.
1990 Gunnar Wennerbergs upplevelser julnatten 1851 i Florens.
1991 Får och fester, herdar och grevar på Blomberg.
1992 Medeltida gillen.
1993 På Olov Skötkonungs tid.
1994 Alla bispens män.
1995 Aktervind åt vikingar.
1996 Jerusalem och Kinnekulle.
1997 Den mystiska basiliken.
1998 Konsten att segla på Katthavet.
1999 Så lunkom vi så småningom.
2000 Vem var Gunnar Wennerberg?
2000 Rikard Lejonhjärta. Pojkdröm och verklighet.
2001 En lektion i värjfväktning.
2002 Det litterära Blomberg.
2002 Greven med den vassa pennan.

2003 **Kristofer av Bayern och Birgitta av Vadstena.**
2004 **Musketörer i kyrkbacken.**
2005 **På promenad med Ingvar Kjörk.**

Magnus Gabriel De la Gardies Psalmbokstryck. *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen, Årgång XXXVIII, 1951.* [Libris](#).

Med Swedbergs psalmboköver Atlanten. *Julhälsningar till församlingarna i Skara stift, 1988 sid 33ff.*

Olof Buurmans Lefwernes- och död-z-minne. *Svenskt gudstjänstliv, 1952.*

Olof Ekmans psalmdiktning. *Svenskt gudstjänstliv, 1950.*

Patrioter och prelater. *Snille och Blixt, Skaraborgs akademis årsskift nr 1, 2003.* ISSN 1652-6805. [Libris](#).

Pilgrimsmussla och vandringsstav – en vallfart genom diktens riken. *Skara stiftsbok, 1974-1997.* ISSN 1102-1225. [Libris](#).

Prosten Jonas Wahlström i Nor - några anteckningar. *Karlstads stiftsbok, 1946, sid 95.*

Psalm och psalmbok i fromhetsliv och folklöre. *Kyrkohistorisk årsskrift, 1967.* [Libris](#).

Riddare och helgon - om idealen och deras roll. *Julhälsningar till församlingarna i Skara stift, 1962 sid 52ff.*

Riksrådets änglpsalm. *Karolinska förbundets årsskrift, 1974.*

Skara och Vadstena. *Heliga Birgitta, 2002.* [Libris](#).

Studentliv i medeltidens Paris. *Biskopen och törntaggen, 2004, ur Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie, 15.* ISBN 91-975004-0-2. [Libris](#).

Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok, 1951. [Libris](#) och [Regina](#).

Swedberg och änglarna. *Psalm och Sång, Studier tillägnade Emil Liedgren, 1959.* [Libris](#).

Sveriges minsta psalmbok. *Svenskt gudstjänstliv, 1958.*

Teologi och botanik – En kulturkontakt från 1800-talets början. *Värmland förr och nu 1959 – Meddelanden från Värmlands fornminnes- och museiförening årgång 57, sid 66-78.*

Teologi och kyrkopolitik – teori och praktik i Läckö grevskap. *Mellan bronssköld och Jas-plan, 1996.* ISBN 91-88048-10-1. [Libris](#).

Tigerdjuret och Herren med det öppnade såret. Studier över J Paulin-Lillienstedts korsfästelsedrama. *Svenskt gudstjänstliv, 1954.*

Ur Fröskogs kyrkas historia. Hembygden, 1955. [Libris](#) och [Regina](#).

Änglpsalmen som Swedberg ratade. Svenskt gudstjänstliv, 1956.

Änglpsalmerna i den swedbergiska psalmboken. Svenskt gudstjänstliv, 1951.

Änglar och andar – och andra kulturhistoriska skisser och kuriositeter, 1957.
[Libris](#).

Med ett varmt tack för all hjälp till bibliografins 114 titlar/rubriker som jag fått från Sven-Olof Ask på [Skara Stifts- och Landsbiblioteks](#) forskningsavdelning, professor [Sven-Åke Selander](#), redaktör för Svenskt gudstjänstliv och Bengt Otterberg, redaktör för skriften [Lidköpingsbygden](#) från S:t Nicolai Gille. Behjälplig i arbetet har även varit Helena Røjder på [Värmlands museum](#) och Torgny Lindén på [Karlstads stift](#).

Litteratur:

- 1694 års psalmbok (Kungliga Bibliotekets upplaga)
- 1695 års psalmbok enligt faksimil av melodipsalmboken tryckt 1697.
- Beckman, Johan Wilhelm, Den Nya Swenska Psalmboken, framställd uti Försök till Svensk Psalmhistoria, 1845.
- Högmarck, Lars, Psalmopoeographia, 1736
- Lövgren, Oscar: Psalm- och sånglexikon.
- Wahlström, Bengt, Vishet och mysterium - en studie i Swedbergs diktning, 2007. I boken Jesper Swedberg - en antologi.
- Wahlström, Bengt, Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok. Avhandling 1951.
- **Kompletterande litteratur efter ursprunglig sammanställning**
- Hagberg, Johnny redaktör, Jesper Swedberg - en antologi, 2008.

Fotnoter:

- [1.](#) Bengt Wahlström, Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok. Avhandling 1951, sid 44.
- [2.](#) aa sid 108. 2 Mos. 15:1-21, 5 Mos. 31:19, 4 Mos. 21:17, Dom. 5:1, 2 Sam. 23:1, 1 Kon. 4:32, Jes. 6:3, Luk 1:46ff, Luk. 2:13, 28, Matt. 26:30, Kol. 3:16, Efes. 5:19, 1 Kor. 14:26, Jak. 5:13.
- [3.](#) aa sid 109.
- [4.](#) aa sid 137.
- [5.](#) aa sid 195.
- [6.](#) aa sid 195. Den ena av de två psalmer med akrostikon som behölls var den psalm som tillskrivs Magnus Gabriel De la Gardie: "Dödsens macht och tyranni" som blev nr 389.
- [7.](#) aa sid 195.
- [8.](#) aa sid 188.
- [9.](#) Beckman, Den Nya Svenska Psalmboken, sid 984 anger att den skrevs 1633 av Laur. Paulinus Gothus.
- [10.](#) Bengt Wahlström, Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok. Avhandling 1951, sid 189 och 210.
- [11.](#) aa sid 237.
- [12.](#) aa sid 163.
- [13.](#) aa sid 178.
- [14.](#) aa sid 199 och 201.
- [15.](#) 1694 års psalmbok (Kungliga Bibliotekets upplaga)
- [16.](#) Bengt Wahlström, Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok. Avhandling 1951, sid 22.
- [17.](#) aa sid 201.
- [18.](#) aa sid 161.
- [19.](#) aa sid 81.
- [20.](#) aa sid 209.
- [21.](#) aa sid 117.
- [22.](#) aa sid 225.
- [23.](#) aa sid 219.
- [24.](#) aa sid 225.
- [25.](#) aa sid 234.
- [26.](#) aa sid 130.
- [27.](#) aa sid 155.
- [28.](#) aa sid 209.
- [29.](#) aa sid 237ff.
- [30.](#) aa sid 267.
- [31.](#) aa sid 269.
- [32.](#) aa sid 271.
- [33.](#) aa sid 255.
- [34.](#) aa sid 258.
- [35.](#) Oscar Lövgren, Psalm- och sånglexikon, sid 677.
- [36.](#) Bengt Wahlström, Vishet och mysterium - en studie i Swedbergs diktning, 2007, sid 20 i korrektur.
- [37.](#) aa sid 2 i korrektur.
- [38.](#) aa sid 9 i korrektur.

Noter införda i efterhand:

- [A.](#) Jesper Swedbergs Lefwernesbeskrifning i Gunnar Wetterbergs utgåva 1941. Sid 209. "Han är införd i min Sabb. Ro. P. 3. c. 34. §. 45. f. 1458. f. ther the aldrig mehta mönstra honom vt."
- [B.](#) Red Johnny Hagberg, Jesper Swedberg - en antologi, sid 25.

Texten i sin helhet inklusive bilder finns för nedladdning i word och pdf (från 26 april 2008).

Sidan uppdaterad lördag 26 april, 2008

